

адамшылдық заңдылықтарын бұзбай, әділ ел билеуге шақырады. Себебі халықтың жағдайы оны басқарып билеп отырған басшысына байланысты. Қазақта «Балық басынан шіриді» деген мақал тегіннен-тегін айтылмаса керек.

Шәкәрім Құдайбердіұлының дүниетанымы осының дәлелі емес пе? Қазақтың ұлы ғұламасы Шәкәрімнің дүниетанымының тууына себепкер болған немере ағасы Абай атамыздың айтқан сөздері есімізге оралады:

Өлді деуге болама ойландаршы.

Өлмейтұғын артына сөз қалдырған, –

деп мұның шешімін тапқан ойшыл Абайдың сөзі дәлел болмақ.

Сонымен, Шәкәрім Құдайбердіұлының рухани ізденістері нәтижесінде туындаған шығармалары – жалпы адамзаттық мәселелерді тереңінен толғаған, берері мол құнды дүние. Ойшылдың мұраларында берілген ұлттық дүниетаным негіздері – қазіргі рухани жаңару заманында таптырмас бұлақ. Тек сол рухани бұлақтың көзін ашып, сусындау өзін-өзі жетілдіруді көздеген әрбір адамға таптырмас қазына десек, артық айтқандық емес.

Әдебиеттер тізімі:

1. Тұрдықұл Шаңбай. Шәкәрімнің философиялық лирикасы. //Шәкәрімтану мәселелері. 3 т. – Алматы: Раритет, 2007. – 370 б.

2. Шәкәрім. Өлеңдер мен поэмалар [Мәтін] / Шәкәрім; Құраст. М.Мағауин. – Алматы: Жалын, 1988. – 252б. – 3 экз.

3. Шәкәрім Құдайбердіұлы «Үш анық» [https://kitap.kz/book/4271/read#epubcfi\(/6/2\[id1\]!/4/2/2/1:0\)](https://kitap.kz/book/4271/read#epubcfi(/6/2[id1]!/4/2/2/1:0))

4. Шәкәрім шығармалары. – Алматы: Жалын, 1988. – 580 б.

5. Шәкәрім Құдайбердіұлы «Мұсылмандықтың шарты» Алматы: Қазақстан, Мерей, Ақиық, 1993. – 78 б. ISBN 5-615-01079-7

6. Рахымжанов Б.К. Шәкәрім Құдайбердіұлының дүниетанымына тарихи-философиялық талдау: – Алматы: 2005. – 121 б.

7. Шәкәрім. Энциклопедия / Бас ред. Е.Б.Сыдықов. – Семей: ЖШС, 2008. – 826-б.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА МҰҒАЛІМ ӘЛЕУТІН КӨТЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Рахимова Эльмира Ерсалимовна,
Тургаева Боранкуль Аскаровна,
Князова Қызғалдақ Дайыржанқызы,
Исергенова Салтанат Душановна,
Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдері
№1 мектеп-лицейі, Қостанай қ.*

Аннотация

Өзектілігі: Оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуда оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің рөлі зор. Соның ішінде қазақ тілі мен әдебиетінің алатын орны ерекше.

Мақсаты: Қазақ тілі сабақтарында функционалды сауаттылықты қалыптастыруда мұғалім әлеутін көтеру мәселелері.

Түйінді сөздер: қазақ тілі, функционалды сауаттылық, әлеуеті, мұғалім, мәселе.

Аннотация

Актуальность: в развитии функциональной грамотности школьников велика роль каждого предмета в учебной программе. В частности, казахский язык и литература занимают особое место.

Цель: повышение потенциала учителя в формировании функциональной грамотности на уроках казахского языка.

Ключевые слова: казахский язык, функциональная грамотность, потенциал, учитель, проблема.

Abstract

Relevance: each subject in the curriculum plays a significant role in the development of functional literacy of students. In particular, the Kazakh language and literature occupy a special place.

Goal: to increase the potential of teachers in the formation of functional literacy in Kazakh language lessons.

Key words: Kazakh language, functional literacy, potential, teacher, problem.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына кезекті Жолдауында білім беру ұйымдары жастарға жалаң білім беріп қана қоймай алған білімдерін өмірдің түрлі жағдайларында пайдалана алуды үйретуі керек екендігін баса айтып, үкіметке оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың бес жылға арналған Ұлттық шаралар жоспарын дайындау жөнінде нақты тапсырма берген болатын. [1, 25]

Оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуда оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің рөлі зор. Соның ішінде қазақ тілі мен әдебиетінің алатын орны ерекше. Осы ретте, оқушыға халықтың қоғамдық өмірін, арман-мүддесін танытуда, оларға идеялық-саяси, рухани-адамгершілік, этикалық-эстетикалық т.б. тәрбие беруде, дүниеге көзқарасын, мінезін, жалпы мәдениетін қалыптастыруда көркем әдебиетті қуатты құралдардың бірі ретінде пайдалану – әдебиет пәнінің басты мақсаты болып есептелсе, тіліміздің өзіндік қалыптасқан нормаларын, жалпы айтқанда грамматикасын үйрету – қазақ тілінің басты міндеті болып танылады. Бұл ретте қазақ тілін қазақ мектебінде оқытудағы және қазақ тілін екінші тіл ретінде оқытудағы құзыреттердің басым орны танылады. Ресми деректерге қарасақ, мектеп оқушыларының көбі, нақтырақ айтатын болсақ, 40 пайызы әдеби мәтіндерді түсінуге қиналады екен.

Функционалдық сауаттылық – тілдік тұлғаның әлеуметтік-қоғамдық ортада сөйлесім әрекетінің түрлерін (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдесім) өзінің мақсатына қарай еркін қолдана алу мүмкіндіктерінің қалыптасқан жүйесі. Оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуда қазақ тілі мен әдебиетінің алатын орны ерекше. Осы ретте, оқушыға халықтың қоғамдық өмірін, арман-мүддесін танытуда, оларға идеялық-саяси, рухани-адамгершілік, этикалық-эстетикалық тәрбие беруде, дүниеге көзқарасын, мінезін, жалпы мәдениетін қалыптастыруда көркем әдебиетті қуатты құралдардың бірі ретінде пайдалану – әдебиет пәнінің басты мақсаты болып есептелсе, тіліміздің өзіндік қалыптасқан нормаларын, жалпы айтқанда, грамматикасын үйрету – қазақ тілінің басты міндеті болып танылады. Қазақ тілін функционалдық сауаттылықты дамыту бағытында оқытуда педагогиканың, дидактиканың жаңашыл идеяларын қолдану керек. Бұл ретте оқу бағдарламасы, оқулық, оқу құралдары мен оқыту формалары, оқушының білімін тексеру мен бағалаудың жаңа формалары, жаңа оқыту технологиялары, білім мазмұнын сұрыптаудағы жаңашыл әдістер т.б. мәселелер аса өзекті болып табылады.

Қазақ тілінің грамматикасын терең меңгерген оқушы, қоғамның кез келген саласында қиналмай жұмыс істеп, өзінің функционалды сауаттылығын көрсете алады. Қазақ тілін оқытудың басты мақсаты – қазақ тілінің төменде көрсетілген басты қызметтерін теориялық және практикалық тұрғыдан меңгерту, өмірлік жағдаяттарда еркін әрі сауатты қолдануға дағдыландыру.

Қазақ тілін оқыту алдына үлкен міндеттер, оқушыларға түсіндірудің тиімді әдіс-тәсілдерін іздестіру қажеттілігі қазіргі таңда да қарастырылып келе жатқан мәселе. Демек, тіл ғылымының үздіксіз дамуының нәтижесінде, адам баласы ой-санасының, дүниетанымының өсуіне байланысты оқыту әдістемесі де қатар жетіліп байып отыр. Өйткені, озат мұғалімдер тәжірибелерінен толығып оның мазмұны мен жүйесі, құрылысы, кеңейіп, байып отырады. Қоғам ілгері дамыған сайын оқыту мазмұны да күнделікті жаңарып, жетіліп отырады.

Озық ойлы адамдар заманның, қоғамның дамуына, өзгеруіне өз үлесін қосады. Осындай қоғамдық, әлеуметтік, мәдени өзгерістер дамулар мектептің оқыту процесіне әсер етеді. Соңғы жылдары жеке тұлғаны қалыптастыруды дамыту мен оған жан-жақты терең білім беру мақсатында көптеген технологиялар ұсынылуда. Жаңа технологияның басты мақсатының бірі – баланы оқыта отырып оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінде шешім қабылдауға дағдыландыру. Өзіміз сабақ беретін сыныптарда қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда мы-

нандай әдістерді қолданамыз : белсенді оқыту, мән беріп оқыту, Блум жүйесі, сыни тұрғыдан ойлау, галереяда ой шарлау, қарлы кесек, ыстық орындық, үш қадамдық сұхбат, Сократтық семинар, Джигсо, т.б. Осы белсенді стратегиялар арқылы қазіргі жастарға тек білім беріп қана қоймай, әлеуметтік бейімделу үдерісінде алған білімдерін пайдалана білуге үйренеді. Сонымен қатар оқушы арасында коллаборативті орта қалыптастыру мақсатында топпен, жұппен жұмыс түрлерін енгізген дұрыс.

Функционалды сауаттылық өмір сүрудің қажетті компоненті. Қазіргі таңда қоғамды дамыту үшін орта мектептің алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі – оқушылардың шығармашылық қабілетін барынша ашып, толыққанды қоғам құруға өзінің бар мүмкіндігін жұмсайтын шығармашылық қабілетті жеке тұлға қалыптастыру. Сондықтан, пәндерді оқытуда оқушыларға оқу материалын есте сақтауға емес, осы материалды шығармашылықпен қолдану шеберлігін қалыптастыруға көп көңіл бөлінеді.

Орыс тілінде жүретін мектептердегі қазақ тілі пәнінің білім мазмұны құзіреттілік бағытына сай тілдің қоғамдық-әлеуметтік мәнін, практикалық маңызы, қатысымдық қызметін танытатын материалдармен жұмыс жасайды; оқушының оны өздігінен әрекет ете отырып игеруіне қажетті оқу жағдаяттары мен өмір шындығына сай құрылған қатысымға жетелейтін жұмыс түрлері жүйелі ұйымдастырылады; қазақ тілін оқытудың түпкі нәтижесі оқушыға ақпараттық, қатысымдық және проблеманы шешу құзіреттіліктерін меңгертуге бағытталған, онда оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыруға қол жеткізіледі.

Функционалды сауаттылық тілдік ережелерді түсіну, тілдік нормаларды сақтау, іс-әрекет тәсілдерін меңгеруден тұрады. Қазақ тілі сабақтарының тиімділігін арттырып, оқушылардың алған білімінің сапалы болуына не ықпал ете алады?

6-сыныптағы «Менің отбасым» тақырыбына байланысты берілген жағдаяттық тапсырма былай орындалады. Қатысушылар: оқушы бала және ойын алаңындағы диспетчер. Жағдаят: оқушы бала жазғы демалыс паркіндегі ойын алаңында жүріп өзінің інісінен/сіңілісінен адасып қалады. Оқушыға берілген тапсырма: сол жердегі диспетчерге барып, ініңнен/сіңіліңнен адасып қалғаныңды айтып, дауыстап хабарлауын өтін. Ініңнің/сіңіліңнің бет бейнесін, жасын, үстіне киген киімдерін сипаттап бер. Диспетчерге берілген тапсырма: оқушының баяндағанын дауыстап хабарла. Қажет болғанда оқушыдан қайталап сұра. Тірек сөздер: адасып қалдым, көмектесуіңізді сұраймын. Жұмыс: баяндау, сипаттау, сұрақ-жауап түрінде орындалады. Бұл жағдаяттық тапсырманы орындау барысында мынадай нәтижеге қол жеткізілді: тапсырма мазмұны оқушы өміріне етене жақын болғандықтан, шынайы орындалды; оқушылардың шынайы коммуникативтік қажеттілігіне дәл келіп, белгілі ортада өз ойын жеткізуге көмектесті; сондықтан ол оқушылар үшін қызықты болды; жағдаяттық диалогтарды құруда оқушылар сұрақ қоюға, жауап беруге, сөйлем құрауға үйренді; тілді үйренуге, аударма жасауға, сауатты сөйлеуге, қазақ тілінде белгілі бір өмірлік жағдаяттар төңірегінде сөйлесім дағдылары дамып, функционалды сауаттылықтарын қалыптастыруға негіз болды. Жағдаяттық тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын тудырып, өздігінен шешім жасауға ынталандырды. Олар оқушылардың белгілі бір жағдаятты диалог арқылы игеруін қажет етіп, оның автоматты түрде орындалуын қамтамасыз етті. Жасөспірім жастағы балалардың жетекші әрекеті қарым-қатынас болғандықтан, функционалды сауаттылықты қалыптастыруда коммуникацияға жетелейтін рөлдік ойындардың маңызы зор. [2, 162 б.]

Ақпараттық құзіреттілік тапсырмасына мысал. «Астана» бөлімінде «Астанамен танысу» тақырыбында мынадай тапсырма орындалды.

Тапсырманың мақсаты: оқушылардың ақпаратты іздеу құзіреттілігін қалыптастыру. Мазмұнын жеткізу.

Оқыту әдісі: сұрақ-жауап, қатысым әдістері. Оқушылар жұпқа бөлінеді. Жұмысты орындау барысында оқушылардың ақпарат көздерімен жұмыс істеу, одан өзіне қажетті ақпаратты бөліп, екшеу, екінші біреуге мазмұнын жеткізу біліктерін қалыптас-

тыру көзделді.

Тапсырма. 1. Қазақстанның астаналары: оңтүстік және солтүстік астаналары туралы мәтіндерді ақпарат көздерінен іздеп табындар. 2. Ақпаратты жазбаша түрде дайындаңдар. 3. Сынып алдында ақпараттың мазмұнын баяндаңдар.

Нәтиже: өздеріне қажетті ақпаратты іздеп, табуға жаттықты. Әңгімелеу, жазу, жұпта жұмыс істеу дағдылары дамыды.

Жұмыста коммуникативтік, проблемалардың шешімін табу құзіреттіліктері тапсырмалары ұсынылды. Сонымен, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту процесі оқу қызметінің барлық түрлерінің нәтижелілігін оқу материалын меңгерудің процесуалды жағын және жеке тұлғалық қасиеттердің пайда болуын есепке алатын бағалаудың жаңа жүйесін енгізуді айқындайды. [3, 144 б.]

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту – бүгінгі заманның талабы. Болашақ азамат өз ұлтының асыл мұрасын сусындау арқылы туған халқының тарихымен, мәдениетімен жете танысып, білімін кеңейтеді. Қазақ әдебиетімізді терең меңгерген оқушы, қоғамның кез-келген саласында қиналмай жұмыс істеп, өзінің функционалдық сауаттылығын көрсете алады.

Сондықтан да бұл үдеріс – бүгінгі заман талабы. Осы ретте, қазақ тілі мен әдебиеті пәнін дұрыс жүргізе білудің маңызы зор. Педагогтың шеберлігі, яғни шығармашылық пен жауапкершілікті ұштастырып сабақ өтуі, бұл заман талабынан туындап отырған мәселе. Жоғары деңгейде сабақ беретін ұстаздың алдынан шыққан оқушы – өмір айдынындағы өз жолын адаспай табады, азамат болып қалыптасады. Бұл ұстаз үшін абыройдың үлкені, әрбір мұғалім осыған ұмтылса ұрпақ алдындағы қарыздың өтелгені.

Әдебиеттер тізімі:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы.
2. Мұқанов М. Жас және педагогикалық психология. – Алматы: Атамұра, 1982. – 204 б.
3. Құрман Н., Есенова Г. Қазақ тілінен коммуникативтік жаттығуларды қолдану әдістемесінің ғылыми-әдістемелік негіздері. – Ақтөбе, 2010. – 144 б.
4. Құрман Н. Қазақ тілін оқытудың әдіснамалық негіздері. – Астана: Таным, 2008. – 162 б.

ОРГАНИЗАЦИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ЧЕРЕЗ САМОСТОЯТЕЛЬНУЮ РАБОТУ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА УРОКАХ ГЕОМЕТРИИ С ПРИМЕНЕНИЕМ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИЙ

Роздольский Андрей Михайлович,
учитель математики – эксперт, магистр пед.наук,
Роздольская Дарья Дмитриевна,
учитель математики – эксперт, магистр пед.наук,
Тапал Ұлбосын Бектепбергенқызы,
учитель математики – эксперт, магистр пед.наук,
Бисебаева Айжан Кайратовна,
учитель математики,

КГУ «Общеобразовательная школа №23 имени Манаша Козыбаева
отдела образования города Костаная» Управления образования акимата
Костанайской области, г. Костанай

Аннотация

Өзектілігі-қашықтықтан оқыту аясында оқушылардың даму әдістемесін ұйымдастыру.

Мақсаты қашықтықтан оқыту кезеңінде тиімді тәжірибелердің мысалдарын ұсыну.

Түйінді сөздер: қашықтықтан оқыту, ғылыми-зерттеу қызметі, кейс-технологиялар, геометрия.